

***Chamorchis alpina* (L.) L. C. M. Richard**
Potrostek alpejski

Synonim: *Chamaeorchis alpina* (L.) Rich.

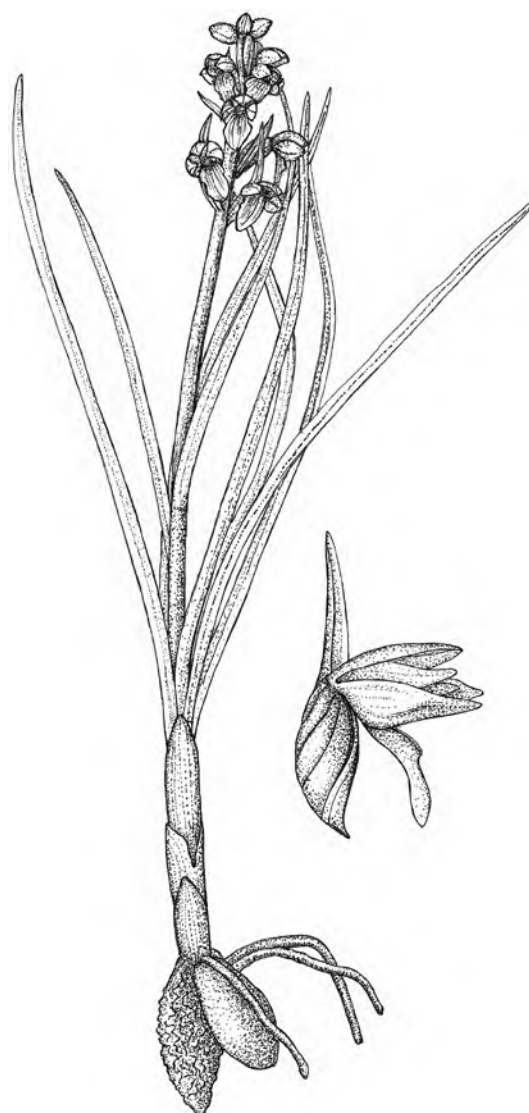
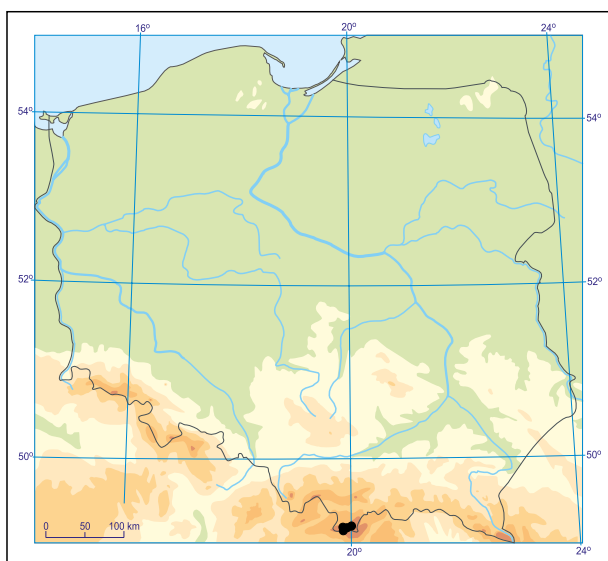
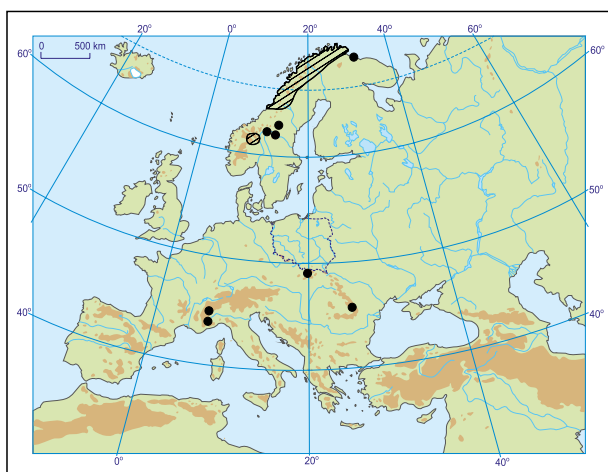
Rodzina: *Orchidaceae* – storczykowate

Status

W Polsce gatunek zagrożony wyginięciem. W krajach ościennych: krytycznie zagrożony na Słowacji. Umieszczony na europejskiej czerwonej liście roślin naczyniowych i światowej czerwonej liście gatunków zagrożonych IUCN.

Rozmieszczenie geograficzne

Endemit europejski o zasięgu arktyczno-alpejskim. Występuje w Skandynawii, gdzie sięga po 71° szerokości geograficznej północnej (Hultén, Fries 1986), oraz w Alpach, Tatrach i w górach Bucegi w Karpatach Wschodnich (Webb 1980).



Występowanie w Polsce

Rośnie jedynie w Tatrach Zachodnich, gdzie był notowany na 25 stanowiskach (Piękoś-Mirkowa, Mirek 2008b). Większość z nich skupia się w masywie Czerwonych Wierchów, w zakresie wysokości od 1455 m do 1920 m n.p.m. (Kotula 1889–1890; Sagorski, Schneider 1891; Pawłowski, Stecki 1927; Łobarzewska 1984; Wierzchowska 1985; Piękoś-Mirkowa i in. 2001; Piękoś-Mirkowa, Mirek 2008b). Ponadto notowany był na Małym Giewoncie, 1520–1720 m (Pawłowski 1949; Mirek, Piękoś-Mirkowa 1988; Piękoś-Mirkowa, Mirek 2008b), Giewoncie, 1820–1890 m (Kotula 1889–1890; Piękoś-Mirkowa, Mirek 2008b), Suchym Wierchu (Sagorski, Schneider 1891), Skupniowym Upłazie, 1370 m – najniższe stanowisko w Tatrach (Piękoś-Mirkowa, Mirek 1978) oraz na Kopie Królowej Wielkiej, 1530–1570 m n.p.m. (Raciborski 1911b; Radwańska-Paryska 1981; Piękoś-Mirkowa i in. 2001).



Fot. 314. *Chamorchis alpina* w Szarym Żlebie w Tatrach (2008)

Siedliska i fitocenozy

Gatunek wysokogórski, występujący w piętrach alpejskim i kosówki. Jest gatunkiem wapieniolubnym. Rośnie przeważnie na rędzinach inicjalnych, rzadziej na rędzinach próchnicznych. Gleby te wytworzone są z wapieni, dolomitów lub margli. Wykazują odczyn obojętny lub słabo kwaśny (pH 5,3–7,5) (Piękoś-Mirkowa i in. 2001). Występuje w murawach na półkach skalnych i na trawiastych upłazach, w płatach zespołu turzycy mocnej *Caricetum firmae carpaticum*.

Morfologia i biologia

Chamorchis alpina jest drobną, niepozorną byliną o wysokości 5–15 cm, z kulistymi bulwami. Liście są równowąskie, do 15 cm długości. Kwiatostan składa się z 5–10 kwiatów, żółtawozielonych, czasem czerwonawo zabarwionych. Warzka jest całobrzega, bez ostrogi. Roślina kwitnie od lipca do sierpnia, zakwitając jednak nie w każdym roku.

Charakterystyka populacji

Nie tworzy większych skupień, rosnąc zwykle po kilka, rzadziej po kilkanaście osobników. Największa populacja obserwowana w Polsce pod Małym Giewontem na wysokości 1620–1660 m n.p.m. liczyła 103 osobniki kwitnące (Piękoś-Mirkowa, Mirek 2008b, za S. Wróblem, inf. ustna). Liczbę wszystkich osobników kwitnących w Tatrach polskich ocenia się na ponad 200.

Zagrożenie i wskazania ochronne

Gatunek zagrożony w całym geograficznym zasięgu. W Polsce podlega ochronie prawnej. Ze względu na występowanie w parku narodowym i w ustabilizowanych siedliskach gatunek nie wydaje się zagrożony. Jednak biorąc pod uwagę nieliczne stanowiska, mały obszar występowania i bardzo małą liczbę osobników w populacji, zaliczono go do zagrożonych wyginięciem. Ponadto niektóre stanowiska położone przy szlakach turystycznych są narażone na zniszczenie, jak miało to miejsce na szczycie Giewontu (L. Bernacki, inf. ustna).

Halina Piękoś-Mirkowa i Zbigniew Mirek

Summary

The occurrence of *Chamorchis alpina* is limited in Poland to the Western Tatras where it is known from 25 locations. It is most frequently found in the massif of Czerwone Wierchy, particularly in the alpine belt. The plant grows only on limestone, on shallow rendzina soils (pH 5.3–7.5). It is a component of the association *Caricetum firmae carpaticum*. Populations usually comprise from a few to a dozen or so individuals; the largest population (Mały Giewont, 1620–1660 m a.s.l.) consisted of 103 flowering plants in 2008. The species is considered endangered due to its very limited occurrence and small populations. In addition, some locations are threatened by tourism, as exemplified by the site at the summit of Mt Giewont, which has been destroyed by tourists.